

איסור שנאת ישראל, ומצוות אהבת ישראל

(קדושים) שלא לשנו לחבירו, שנאמר לא תשנא את אחיך גלגולן (רל"ח). לאחוב כל אדם מישראל, שנאמר ואהבת דודך כבודך (ויקרא יט יט) (רמ"ג).

כ"א באו תוספות ז"ה

לעמדו על ההפול שפצעו או - שלא לשנו או חטפו - לפניהם שאור מצוותם לא חטפה שפטורה; פטוחתון פרמי"ה מצוות עשה נואה שופען פטלין זו מצוות מעשיות טפניות מלאכות, שפטן לקימן דרשותה פעוליה מעשיה. לאו זאת בשתיה מצוות לא ומשנה את פעוליה מעשיה כי אם ציוו גזונאות פעוללה.

במלים אחרות: כי לפניו אין מצוות לא חטפה, על האור יפטוחו מעשה שמנונו לציווי דואסן דאותם כלופו, אם אוט יחותם על דבר אכזר ואפילו גם ירצה לבעט אותו, דואסן עדין לא עובר על דואסן עצמו ואלא אם כן דואסן דואסן. שאנון דואסן אנו מודיעים לבן שדרבקה טביה מחשוכה למשחה ויק נאה מזער על מהשכה טבה, אך לא על מהשכה רעה.

מעבר לבן: ישוג אסוריים שרדו איזה עיטה אף מעשה אטו, אך דואסן ייחשב כעבירה על מצוות "לא תחטוף" רק אם יש לאו אוט ווות און מהעבירות. למשל: דואסן לטשא, שמרכב מכמה מצוות עטה ולא העשה, אחת מזון דיא הלוא - שלא

כדרכו, פורת ה"עמה צדק" את פאתן כסונן דמיוזה לו, תחילתה מכיא מסוכן מהתרה, לאחר מכן עוכב לביאו עמק של הסוק על שי וקבלת על שי תורת החסידות.

(קדושים) שלא לשנו לחבירו, שנאמר לא תשנא את אחיך בלבך, (ויקרא יט יט) (רל"ח). לאחוב כל אדם מישראל, שנאמר ואהבת דודך כבודך (רמ"ג).

שתיים שתן אחת

תחילתה מצטט שני ססוקים מן התורה העוסקים במצוות אהבת ישראל, וכן ציטוטים בספר "החינוך" - ספר העוסק במנין המצוות ובמשמעותן. פתיחה זו נוערת להבהיר שמצוות אהבת ישראל היא אחת מהמצוות בהן ה"צדוק" בתורה הוא כפול - מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך" מחד, ומайдך גם ציווי של "לא תעשה", הימנעות משנאה יהודית אחר - "לא תשנא את אחיך בלבך".

אמנם, שתי המצוות הללו הן בעצם מצווה אחת, וכי שיתבادر במאמר. "איסור שנאת ישראל" - יש

ידוע מאמר הלל הוקן להגדר (שנת ל"א ע"א) דעלך שני לחברך לא תעביד והוא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא כן ובאמת אין מובן כל כך

๘๖ באו החסידות

חוושה פנימית בלבד הקיימת בלבו של השונא, מבלתי לגרום כל נזק לאדם השנו עליו, לא לרכשו ולא למעמדו. וגם אם השונא לא הפיק כל חטאת משית משנתו הוז, למרות זאת עוכב השונא על האיסור של "לא תחנא את אחיך בלבך".

"אהבת ישראל" – לבארה מדבר כאן במצווה שבין אדם לחברו. בוט, בהמשך המאמר יבוא כי בהעדר אהבת ישראל נפגם הקשר של האדם עם הקב"ה, וכל עבודה שם שלו חסורה.

מהו הדבר בתחשוחיו האישיות של האדם כלפי זולתו, שגורם לפגמים בקשר הכללי שלו עצמו עם הבורא? כל זה יתבאר בהמשך.

בראשית דבריו, מביא את דברי דיל הוקן לגר שבא לפני ודצה לדתנייך, תוך שדווא מקשה מספר שאלות על טפוח זה. שאלות אלו ימכוו אוונע בעניין העמום הדולק ומתרاء במאמי:

ידוע מאמר הלל הוקן להגדר (שנת ל"א ע"א) דעלך שני לחברך לא תעביד זחו כל התורה כולה ואידך פירושה הוא כן וכו'. ובאמת אין מובן כל כך

לעבור על: "ולא תשקרו איש בעמיתו"¹⁴

איסור זה מורכב מכמה חלקים. חלק אחד הוא האיסור שלא לשקר שנאמר "ולא תשקרו". החלק השני הוא האיסור לשקר "איש בעמיתו", שאסור לרמות את חברו. היוצא מכך לדוגמא הוא: כאשר יש כאן כפירת ממון, דהיינו שהמשקר מרוויח ממון מהשקר, או גורם לחברו נזק, על פי כפирתו, רק אז הוא עובר גם על האיסור של "ולא תשקרו איש בעמיתו" משום 'שהרוויח' ממון מכך ששקר. לעומת זו: מי שמציא מפי דבר שאינואמת, אבל אף אחד לא ניזוק משקר זה, מה שקרי במשפט העם 'שקר לבן', הרי - למורת שהוא מכיל את עצמו במסגרת 'כת שקרנים', ועל כך נאמר "דובר שקרים לא יוכל לנגד עניין"¹⁵. אך על האיסור לא לדמות עמית - הוא אינו עובר.

נמצא שכדי לעבור על איסור לא תעשה מן התורה זה, חייב שתהיה תועלת למשקר או נזק לחברו שהוא שקרו - כתוצאה מפעולתו.

לעומת זאת, באיסור שנאת ישראל, אין זה כך. גם כאשר השנאה היא

14) ויקרא יט. יא.

15) ספר המצוות לרמב"ם מצווה לא לעשות רמת.

ספר "החינוך" מצווה רכו.

17) תרגום: מה ששנו עלייך, לחברך לא עשת.

18) תרגום: והשאר הוא פירוש.

16) כדבי ספר "החינוך" מצווה לו "... השקר נמאס

שניזד בנסיבות שבק אדם לחבירו אבל מצות שבין אדם למקום מוא' איכא למייד ופרש שבו יתברך כתיב אם צדקה מה תתן לו (איוב ל"ז) כידוע.

๔๘ באו הנסיבות י

באהבת ישראל? איזה שייכות יש בין המזווה לאחوب כל אחד מישראל למצות הפלין, שבת, כשרות, או לכל ציוו אחר שהוא בין האדם לבוראו?

לסיכום: אילו היה הלל חזקן אומר כי אהבת ישראל היא "כללית המצוות שבין אדם לחברו", היה ניתן להבין אתה. אכן, מצוות רבות כמו "לא תלך רכיל בעמך", "לא חרצתך" ו"לא תגנוב", קשורות באופן ישיר למצות אהבת ישראל. אדם שאחוב את זולתו אינו מדבר עליו לשון הרע וכורע; אך הלל חזקן אמר לגר כי מצווה זו היא "כל התורה כולה"!

ובפרט שבו יתברך כתיב אם צדקה מה תתן לו (איוב ל"ה ז) כידוע.

האם אפשר לקב"ה ממיעשינו?
כדי לחזק את השאלה, מביא שאלה כללית:

בספר איוב נאמר "אם חטאתי מה ה فعل בו . . . אם צדקה מה תתן לו" (ז). כלומר, איוב תמה כיצד יתרן לו מדר שמצוות בין אדם למקום, ובפרט מצוות שבין אדם לחברו, יפעלו שנירי, חלילה, בקדוש ברוך הוא?
גם אם האדם עושה אף טוב וצדק,

שזהו עדרו נמצאות שבין אדם לחבירו, אבל מצות שביק אדם למקום מוא' איכא למייד? ^{xx}

כל והזאת מלה

האגמור מספרה: "מעשה ברכיה גודל שבין לפני שמא, אמר לו גירני על-מין שלומוד כל התורה כולה כשאי עמד על רגל אחת. דחפו (דחה אזן, דחפו והחוצה) באמת הבניין שבין; בא לפני הלל גירנה (כשהוא נכנס לפני הלל חזקן, הסכים הלל אליו). אמר לו לך הלל: דעלך סני לשובך לא חביבך (מה שעלייך טנוא, לשובך לא חביבך), זה וזה כל התורה כולה, ואיך פירוש הוא (השדר הווא פירוש). ויל' גמור (לך ולמד)".

מעשה על תשובה זו של הלל חזקן: האם אכן מצוות אהבת ישראל זו היא חמשה כל התורה כולה? חן אמר שזעיזו לאחוב את הזולות, ואין צורך לומר זה למגנות משנאת הזולות, היא מצוות כללית בין אדם לחברו. אמנם, האזז זו כל התורה כולה? הרי ישנן גם מצוות רבות שבין אדם למקום? כיצד העוד במצוות "אהבת ישראל" יכול לעמוד את המצוות שבין האדם לבין האדם לבין קב"ה? האם יש חזרון בתפילה שמתפלל האדם בגל שחרר לו

(ז) פרק לה, ויז. ועיין בפירוש המלכ"ים שם.

(xx) חידשת, גוז נספּן.

(xx) חידשות: מה נין לנו?

דבריו? האם יתכן כלל לנגורו כ"חברך" וכ"רעך" לנו, והרי "אם חטאתי מה הפעל בו... אם צדקה מה תתן לו"?

שאלות אלה הם בעצם "שאלות מפתח", המקדימות את שיבואר בהמשך.

שער הכניסה לתפילה

עוד בטרם ניגש לבאר את דברי המאמר ולתרץ את הקושי בדברי הلال הזקן, כבר עתה ברור לנו כי מצוות אהבת ישראל היא יסוד כללי בקשר שבין עם ישראל לקב"ה.

בקשר לכך ראוי להזכיר את דברי אדמור' רוזן, שכאשר האדם מקבל על עצמו מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך" קודם התפילה, הדבר מהו? "שער הכניסה, אשר דרך טיכו יכול האדם לבוא לפני ה' אלוקים להחסלל, בזכות חקוכל חפילה המתחסלל"²²; מצוות אהבת ישראל היא האהבה הדורישה כדי לסתור שער ולעמוד מול הקב"ה בתפילה. באותו עניין כותב גם האריז"ל: "על ידי זה חעלת חפילה כשהיא כלולה סכל ישראל ותוכל לעלות ולעשוה סרי ויצליה"²³.

את שלב השאלות דפקידות פסחים במציאות מכתבי האריז"ל²⁴,

ומקיים מצוות רבות, או להיפך – אדם חיללה חוטא ועשה עוול, כיצד הוא יכול להשפיע במעשהיו על הבורא, האין סופי, שאינו משתנה חיללה ואין זכות לזלתו כלל? ובמלים פשוטות: האם אפשר כלל לקב"ה מעשינו²⁵? שאלה זו היא שאלת יסודית וגדולה על כלות עבודתנו בתורה ובמצוות: אפשר להוסיף תוספת הסבר בקשר לדברי איוב המובאים במאמר:

רש"י במסכת שבת מסביר כיצד הلال בדבריו "מה שנוא عليك לחברך לא תעשה והוא כל התורה" מתחכו גם למצות שבין אדם למקום: המילה "חברך", כותב רש"י, רמזות על הקב"ה, וכך שואמר הפסוק²⁶ "רעך ורע אביך על תעוזב" כשהכוונה היא ש"אל נעזוב" את רענו וידידנו – הוא הקב"ה. כך מתפרש אפוא דברי הلال לנו: כשם שאדם אינו אוהב שעוברים על דבריו וציווילו, כך אל לו לאדם להפר את הציווים של "רעך" זה הקב"ה, אלא עליו לשמור ולעשות את כל המצאות שניתנו מאת ה'. נמצא שככל התורה כולה אכן רמויה במשפט זה.

ועל כך שואל – וכי הקב"ה, מלך מלכי המלכים, האיל הגדול הגיבור והונרא, "נפגע" טכnically אין לנו שומעים בקולו, או לחילופין "נגנה" כאשר אין שומעים ומבעדים את

גם נודע מה שכתוב שנכוון לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי מצוות עשה של אהבת לרעך כמוך **לפי שהוא יסוד גדול בעבודת ה' וلهבין עניינה**:

๙๘ באו החסידות

בקשר לאהבה שבין האדם לZOלתו, מצינו במשנה במסכת פרקי אבות שני – סוגים של אהבה: (א) אהבה עצמית – ובלשון המשנה: "אהבה שאינה תלואה בדבר"; (ב) אהבה חיצונית – בלשון המשנה: "אהבה התלויה בדבר"²⁶.

בביטוי "נפשי ומאודי" מתכוון האריז'ל ל"אהבה עצמית" שאינה תלואה בדבר. כדי לעמוד על ההבדל בין אהבה חיצונית ובין עצמית – בין אהבה חיצונית ובין רואבן ושמעון. בקשר המתקיים בין רואבן ושמעון. שניהם אנשים נפרדים ואין ביניהם לכואורה כל קשר ממשי. ואולם, רואבן מוצא בשמעון מעלות מסוימות העשויות להועיל לו, ולכן הוא מעוניין ליצור עמו קשר. הקשר אף מולד יחס של אהבה כלשהו ביניהם. אך מה טيبة של אהבה זו? בקשר שנוצר ביניהם, רואבן אינו אוהב את שמעון עצמו ובוודאי שאינו קשור באמת לשמעון; הוא אוהב את מעളותיו של שמעון, וזוקק להן; הוא אוהב את מה שהוא יכול לקבל משמעון.

האהבה בין רואבן לבין שמעון היא ברובך חיצוני בלבד. אהבה מסווג זה נקלטה אצל רואבן האוחב בחיצוניותו, ככלומר בשכל שלו – שכלו והבנתו מחייבים אותו לאהוב את שמעון.

גם נודע מה שכתוב, שנכוון לומר קודם התפלה: הריני מקבל עלי מצוות עשה של אהבת לרעך כמוך – לפי שהוא יסוד גדול בעבודת ה' וلهבין עניינה:

שני סוגי אהבה

יש להבין מה משמעותה של הקדמה אמירת "הריני מקבל עלי מצוות עשה של אהבת לרעך כמוך" קודם התפלה, ככלומר, שעל המתפלל לקבל על עצמו בקבלה גמורה בלבו לאהוב כל אחד מישראל²⁷.

במאמר מובאים דברי האר"י בקדמתו. עיון במקור הדברים מגלה דיקוק נוסף המוסיף להבנת מהות מצוות אהבת ישראל הדורשה כהקדמה לתפילה. כך כותב האר"י: שיקבל על עצמו קודם התפלה "לאהוב כל בן מישראל **נפשי ומאודי**".

מהי כוונת אמירתו "**נפשי ומאודי**"? על איזה סוג אהבה מדובר כאן?

בתורת החסידות מבואר הדבר על ידי הבנת משמעותה האמיתית של "אהבת ישראל". הפסוק אומר "ואהבת לרעך כמוך"²⁸. האהבה ליהודי צריכה להיות "כמוך", כפי שאתה אוהב את עצמו.

(26) ויקרא יט, י"ח.

(27) שולחן ערוך אדרמור הוזקן סימן מו, סעיף יא. וכן

בסייעתו (ובסייעתו תורה אור ותihilת ה').

א) הנה בטעמי מצות פרשת קדושים כתב הארץ"ל זהה לשוט כי

๘๙ באו החסידות

האדם אין לה כל תלות, כך צין
להיות אהבתו אל הזולת – ללא שם
חשבון וטעם הגינוי, מבל' להתחשב
במצבו של הזולת;

זה רמז הלו הזקן באומרו "מה
שעליך שנוא אל תעשה לחברך": כל
אחד שונא כאשר מגלים את
חסרונותו³⁰; ואולם, כפי שהאדם אינו
 מבחין ברגע עצמו ובחסרונותו, כך
אל לו להבחין ולגלות את גג עלי חברו.
ביחס לאהבת אדם לזרתו, ניתן
למצו דוגמא לאהבה עצמית שאינה
תלויה בדבר, באהבת האב לבנו, או
אהבה גדולה השוררת בין אחים,
שכולם עצם אחד: האב אוהב את בנו
תמיד מבלתי התהיה להתנגוותו
הציונית. כפי האהבה העצמית
שאוהב אדם את נפשו, כך ממש אוהב
הוא את בנו. זו הדגשת התורה
"ואהבת לרעך כמוך" – אהוב יהודי
שני כמו שאוהב אתה את עצמך³¹.
זהי גם כוונת הארץ"ל בלשונו
"לאהוב כל בן מישראל כנפש
ומאודיה".

עתה, לאחר שסימן את דברי הקדמה,
הוא ניגש לבادر בעמינות את מצוות
"אהבת ישראל" ו"איסור שנאת ישראל" –
כפי שזו מכוארה בספר הפלגה והסוד:
**א) הנה, בטעמי מצות פרשת
קדושים: כתב הארץ"ל וזה לשונו: כי**

בגלל מעלותיו, ותו לא. אהבה כזו
אינה חודרת או פועלת קשר מהותי.
זהי אהבה וקשר בין חיצוניות האוהב
לחיצוניות הנאהב.

ובכן מאליו כי אהבה כזו מוגבלת
ביסורה, והיא תלולה בהתנגוות שמעון
כלפי רואבן. זו אהבה התלויה בדבר,
והיא נחונה לשינויים. ברגע שייעלם
הדבר בו תלולה האהבה – במקרה שלנו
כשיתברור שאין לשמעון את אותן
המעלות שמצו בו רואבן – תתפוגג לה
גם האהבה וראבן ייחד לאוהב את
שמעון. שכן הוא אהוב לא יותר מאשר
את עצמו!

אהבה ללא תנאי

לעומת זאת, אהבה עצמית, "כנפשי
ומאודיה", היא "אהבה של מעלה מטעם
ודעתה", אהבה שאין לה כלל מקום
בהגיאון. כאשר רואבן אוהב את עצמו
מציאותו של שמעון, ללא הגיאון ולא
תנאים, זו אהבה של "כמוך" ממש:
אדם אוהב את עצמו באופן לא מותנה.
אהבתו לעצמו אינה נובעת מזכות
שהוא רואה בעצמו, והוא אינה גוברת
בגלל מעלותיו שלו או פוחתת בغالל
חסרונות שהוא רואה בעצמו; אהבת
האדם לעצמו אינה תלולה בשום דבר,
היא אהבה עצמית, ולפיכך אין בה
שינויים.

בדוק כפי שאהבתו העצמית של

(30) אור התורה לאדמו"ר הצמח צדק פרשת שופטים
דיבור המתחליל "תמים תהיה" א-ג.